stručni članak

Nadežda Silaški
Univerzitet u Beogradu -
Ekonomski fakultet
nadezda@ekof.bg.ac.rs

KA STANDARDIZACIJI EKONOMSKE TERMINOLOGIJE

Rezime

Ovaj rad ima za cilj da ukaže na trenutno stanje ekonomske terminologije u srpskom jeziku, izloži probleme pri usvajanju novih termina sa engleskog govornog područja, kao i da predoči najvažnije principe uvođenja novih termina. Izložene su i pojedine preporuke u pogledu standardizacije ekonomske terminologije, pri čemu se naročito ističe potreba za saradnjom između ekonomskih i jezičkih stručnjaka u tom procesu.

Ključne reči: terminologija, anglicizmi, ekonomija, standardizacija terminologije

JEL: B40, Z13

TOWARDS THE STANDARDIZATION OF ECONOMIC TERMINOLOGY

Nadežda Silaški

University of Belgrade -
Faculty of Economics
nadezda@ekof.bg.ac.rs

Summary

The aim of this paper is to highlight the current position of economic terminology in the Serbian language, present the problems occurring in the process of adopting new terms from English, as well as underline the most important principles of introducing new terms. The paper also offers some recommendations regarding the standardization of economic terminology, particularly emphasizing the necessity for cooperation between the economic and linguistic experts in this process.

Keywords: terminology, Anglicisms, economics, standardization of terminology

JEL: B40, Z13

Uvod

Terminologija ekonomske nauke, finansija i poslovanja u ovom trenutku svog razvoja predstavlja svojevrstan galimatijas sastavljen od manje ili više uspešno prevedenih termina, engleskih termina preuzetih u sirovom obliku, ili onih u izvesnoj meri formalno ili sadržinski adaptiranih u skladu s pravilima srpskog kao jezika primaoca. Novi termini se uvode prilično stihijski, na osnovu idiosinkratičnih preferencija skoro svakog stručnjaka ili prevodioca ponaosob, bez utvrđenih principa prevođenja izvorno engleskih termina na srpski ili, pak, njihovog preuzimanja kojem bi trebalo da prethodi odgovarajuća adaptacija u skladu sa pravilima srpskog jezika. Unutar terminologije vlada izuzetna šarolikost, o čemu svedoče brojni terminološki sinonimi (Silaški, 2008) u našim naučnim i stručnim časopisima, rečnicima i udžbenicima, što dovodi do dvosmislenosti, nepreciznosti, pa i do pojave potpuno redundantnih termina, koji su, u pojedinim slučajevima, najčešće plod upornog insistiranja na zadržavanju izvornih engleskih izraza (uz očuvanu izvornu ortografiju), čak i onda kad se u terminologiji već ustalila domaća ili odomaćena reč za dati pojam (tzv. retrospektivni sinonimi, v. Silaški 2012).

Anglicizacija terminologije

Na osnovu ranijih istraživanja (Silaški 2012) uočeno je da jedna grupa ekonomskih stručnjaka i prevodilaca preferira prevođenje kao glavnu strategiju uvođenja novog termina, dok druga grupa, ili insistira na zadržavanju izvornog termina koji je u pojedinim slučajevima preoblikovan, ili se, pak, opredeljuje za skrivene anglicizme, one izraze koji „odražavaju normu engleskog jezika, krijući u oblicima srpskog jezika značenja i/ili upotrebe svojstvene oblicima engleskog jezika” (Prčić, 2005: 145). U skladu s principom jezičke ekonomije, vremenom će anglicizam istisnuti domaću reč iz terminologije, koja će postepeno steći obeležje zastarelog, jer u takmičenju za opstanak unutar srpske terminologije pobeđuje onaj izraz „koji je (1) noviji, (2) koji je zvučniji, (3) koji je kraći, i nadasve (4) koji je pomodniji” (Prčić 2005: 149), a te kriterijume zadovoljava upravo anglicizam.

Čini se da je došlo do horizontalnog raslojavanja stručnog „profesiolekta”, pa uporedo postoje dve različite varijante terminološkog aparata - prvi je domaći, ukorenjen i prepoznatljiv, ponekad i dugo korišćen, a drugi je onaj angliciziran (bolje rečeno, amerikanizovan), koji se odlikuje mnoštvom pozajmljenica sa anglosaksonskog govornog područja.

Usled nekritičkog usvajanja anglicizovanih termina ekonomskoj nauci i struci preči poremećaj terminološkog aparata. Činjenica je da je za pojedine nove termine koji konstantno prodiru sa engleskog govornog područja veoma teško iznaći odgovarajući termin na srpskom jeziku u cilju popunjavanja pojmovne i leksičke praznine, naročito imajući u vidu stroge kriterijume koji se odnose na podesnost neke reči ili sintagme da funkcionišu kao termin u određenoj naučnoj oblasti. Novi termini stalno pristizu, posebice u naukama koje beleže brz razvoj i dalju podelu na novostvorene naučne oblasti. Ukoliko se hitno ne uvede izvestan red u ekonomsku terminologiju, već opterećenu nesrazmerno velikim brojem anglicizovanih termina i redundantnih sinonima, zavladaće takva terminološka zabuna da će engleski jezik među izvornim govornicima srpskog jezika, stručnjacima u oblasti ekonomije, kao i među mlađim naraštajima, prvenstveno studentima, koji se sa terminologijom sreću u udžbenicima svojih univerzitetskih profesora, služiti kao *tertium comparationis* dva ili više termina, ukoliko to već nije slučaj. Iz tog razloga ovde predočavamo nekoliko preporuka u vezi s prevođenjem novih termina sa engleskog na srpski jezik.

Principi uvođenja novih termina

Osnovni princip uvođenja novog termina sa engleskog govornog područja treba da glasi: *prevesti, kad god je to izvodljivo*. Ukoliko prevod rezultira rogovatnom frazom koja ne nalikuje na termin niti zadovoljava stroge kriterijume kratkoće, ekonomičnosti, nedvosmislenosti i nesinonimnosti, potpuno je prihvatljivo usvojiti anglicizam. Isto tako, ukoliko engleski termin popunjava leksičku ili pojmovnu prazninu u srpskom, jednako je prihvatljivo usvojiti anglicizam. Važno je, međutim, naglasiti da engleske termine ne bi trebalo uvoditi u srpsku

Introduction

The terminology of economics, finance and business is, at the current stage of its development, a complex mishmash consisting of more or less successfully translated terms, original English terms borrowed in their original form, and those terms somewhat adapted in form or content to the rules of Serbian, as the receiving language. New terminology is being introduced quite arbitrarily, based on idiosyncratic preferences of nearly each individual expert or translator, with no set principles of translating English words into Serbian, or borrowing them with regards to the Serbian language rules. When it comes to terminology, it is exceedingly varied, as can be seen from the numerous terminological synonyms (Silaški, 2008) in Serbian scientific and trade journals, dictionaries and textbooks, which leads to ambiguity, imprecision, and even existence of fully redundant terms which are, in certain cases, most often caused by the willful insistence on using the original English terms (with the preserved original orthography), even when there is an established domestic or domesticated word in use (the so-called retrospective synonyms, see Silaški, 2012).

Anglicization of Terminology

Based on our previous research (Silaški, 2012), it was observed that one group of economic experts and translators prefers translation as the main strategy of introducing new terms, while another group either insists on preserving the original English term, which is occasionally remodeled, or, alternatively, opts for hidden Anglicisms - the terms which "reflect the norms of the English language, hiding the meanings and/or uses characteristic of the English language within the Serbian language forms" (Prčić, 2005: 145). In accordance with the principle of language economy, it can be expected that an Anglicism will, in time, drive out the domestic term, which will gradually become obsolete given that the fight for survival as part of the Serbian terminology is won by the term "which is (1) more recent, (2) more high-sounding, (3) shorter, and, most importantly, (4) more fashionable" (Prčić 2005: 149), all the

criteria of which are met by the Anglicism. It appears that there has been a horizontal stratification of professional jargon, resulting in two distinct terminological variants - the first being the domestic, lexicalized and recognizable variant, sometimes having long been in use, and the other being the anglicized (better yet, Americanized) variant, characterized by a multitude of loan words from the English-speaking countries.

Due to the arbitrary adoption of anglicized terms, economic science is facing serious terminological problems. The fact is that, for some new terms continuously arriving from the English-speaking countries, it is quite difficult to provide adequate equivalents in Serbian in order to fill a conceptual and lexical gaps, particularly bearing in mind the strict criteria regarding the suitability of a word or phrase to function as a term in a particular scientific field. New terms keep arriving, especially in rapidly developing sciences and newly established scientific fields. Unless a certain order is urgently implemented with regards to the economic terminology, already burdened with a disproportionately large number of anglicized terms and redundant synonyms, such a terminological confusion will arise that the native Serbian speakers, economic experts but also younger generations and students seeing these terms in university textbooks, will use English as *tertium comparationis* of two or more terms, if this is not already the case. For this reason, in this paper we will present several recommendations regarding the word formation and translation of new terms from English into Serbian.

The Principles of Introducing New Terms

The basic principle of introducing a new term from the English language should be: *translate, whenever possible*. In case the translation results in a cumbersome phrase which neither resembles a term nor satisfies the strict criteria of brevity, economy, unambiguity and non-synonymy, it is fully acceptable to adopt an Anglicism. Likewise, if the English term fills the lexical or conceptual gap in the Serbian language, it is equally acceptable to

ekonomsku terminologiju bez adaptacije na fonološkom, ortografskom, morfološkom, sintaktičkom i semantičkom nivou. Kad je reč o već postojećem terminološkom aparatu ekonomije kao nauke koji se sastoji iz domaćih ili odomaćenih reči, nije preporučljivo uvoditi nove, naknadno prevedene, termine koji će u odnosu na one stare funkcionisati kao njihovi sinonimi. Naročito to nije preporučljivo ako se već postojeći termini tim putem žele „osavremeniti“, što u najvećem broju slučajeva podrazumeva naknadno uvođenje anglicizovanih termina, pogotovo u obliku skrivenih anglicizama.

S obzirom na to da je terminološka sinonimija, nastala u ekonomskoj nauci kao rezultat nemarnog i površnog prevođenja, kao i nekritičkog uvođenja anglicizama ili povodenja za pravilima engleskog jezika, već zavlada u ekonomiji, neophodno je hitno započeti proces standardizacije ekonomske terminologije. U tom procesu neophodna je saradnja između lingvista i ekonomskih stručnjaka, čiji bi udruženi znanje, stručnost i iskustvo za dve oblasti ponaosob (jezička pitanja, odnosno ekonomiju) mogli stvoriti sinergetski efekat i rezultirati odlukama o podobnosti postojećih i kriterijumima uvođenja novih termina, čime bi ekonomska terminologija bila prečišćena, te bile definisane jasne osnove za dalje dodavanje termina.

Internacionalnost ili jezički purizam?

Kada je reč o dilemi da li težiti internacionalizaciji ekonomske terminologije ili se držati strogih purističkih stanovišta, treba slediti srednji put - nekritičko prihvatanje svega stranog dovelo bi do gubljenja autohtonosti terminologije ekonomske nauke u srpskom jeziku, te je izvestan stepen deanglicizacije neophodan da bi se ona sačuvala. S druge strane, međutim, nezaobilazna je činjenica da engleski jezik danas govori više ljudi kao strani (ili drugi jezik) nego što ima njegovih izvornih govornika. Međusobna isprepletenost i saradnja među pripadnicima svetske naučne i akademske zajednice odavno je uslovlila da engleski postane *lingua franca* nauke. Imajući to u vidu, bilo bi nelogično i nesuvislo pozivati na potpuno proterivanje anglicizama iz

terminologije ekonomske nauke, jer bi ona bez njih bila desetkovana i osakaćena. Izvestan stepen deanglicizacije, međutim, u vidu prečišćavanja od naknadno a bespotrebno uvedenih i tako dupliranih termina, bez strahopoštovanja prema izvornim engleskim terminima, kao i uz oprez pri prevođenju i prenošenju novih termina koji potiču iz engleskog jezika - pristup je koji bi mogao garantovati izvestan stepen zaštite od snažnog prodora engleskog u srpski, a istovremeno obogatiti srpsku terminologiju pojmovnim i leksičkim novinama.

Ka standardizaciji terminologije

Kao najkompetentniji i najodgovorniji za uređenost terminologije svoje naučne oblasti, ekonomski stručnjaci bi trebalo da ulože napor i uvedu stroge kriterijume korišćenja termina u naučnim i stručnim radovima, na konferencijama i naučnim skupovima, te na visokoškolskim institucijama i u štampanim i elektronskim medijima, čime bi se učinili prvi koraci ka standardizaciji ekonomske terminologije. Faze u postupku normiranja i standardizacije podrazumevale bi sledeće (Silaški, 2009, 2012):

1. osnovati telo koje bi se usaglasilo oko izbora norme na osnovu koje bi se standardizovali postojeći i uvodili novi termini. Saglasnost bi trebalo postići oko principijelnog pitanja - da li insistirati na internacionalizaciji terminologije ili na iznalaženju srpskih ekvivalenata. Normativno telo trebalo bi da bude sastavljeno od najuglednijih stručnjaka u oblasti ekonomije, kao i od predstavnika lingvističke profesije, jer standardizacija predstavlja „multidisciplinarnu timsku aktivnost“ (Prčić, 1996: 204).
2. predočiti načela tvorbe termina na svim jezičkim nivoima i detaljno opisati usaglašenu normu. Ukoliko se teži internacionalizaciji terminologije, detaljno opisati načela usvajanja izvornih engleskih termina u skladu s pravilima srpskog jezika, kao i pravila njihove adaptacije na fonološkom, ortografskom, morfološkom, sintaktičkom i semantičkom nivou.
3. izraditi kvalitetne terminološke rečnike (pojmovnike) različitih oblasti ekonomije

adopt an Anglicism. It is, however, important to note that the English terms should not be introduced into the Serbian economic terminology without first being adapted at the phonological, orthographic, morphologic, syntactic and semantic levels. As far as the existing economic terminology is concerned, consisting of domestic or domesticated words, it is not recommendable to add new, retrospectively translated terms which would function as synonymous to the existing ones. This is particularly inadvisable if the existing terms are meant to be “modernized” in this way, which mostly includes the retrospective introduction of anglicized terms, especially in the form of hidden Anglicisms.

Having in mind that terminological synonymy, emerging in the field of economics as a result of careless, superficial and arbitrary adoption of Anglicisms or following the rules of the English language, it is necessary to urgently launch the process of standardizing the economic terminology. This process demands cooperation between linguists and economic experts, who must use their joint knowledge, expertise and experience in their respective fields of expertise (linguistics and economics) in order to create a synergetic effect resulting in decisions as to the suitability of existing

terms and the criteria for adopting new ones. They would comb through the economic terminology, and define clear guidelines for the future introduction of new terms.

Internationalization or Linguistic Purism?

When it comes to the dilemma whether to strive for the internationalization of economic terminology or to insist on strict purist ideas, the middle road should be followed - arbitrary acceptance of everything foreign would cause the economic terminology in Serbian to lose its autonomy, hence a certain level of de-Anglicization is necessary to preserve it. On the other hand, however, it must be noted that today there are more people speaking English as a foreign (or second) language than there are native speakers. The interconnectedness and cooperation between the members of the global scientific and academic communities has long caused English to become the *lingua franca* of science. With this in mind, it would be unreasonable and illogical to call for the absolute removal of Anglicisms from the terminology of economics, since that would leave it decimated and disfigured. A certain level of de-Anglicization, however,

- (bankarstva, marketinga, menadžmenta, računovodstva ...) u kojima će odrednice biti detaljno opisane, sa izvornim engleskim terminom navedenim u zagradama. Na ovaj način eliminisali bi se redundantni sinonimi u terminologiji, uklonili bi se termini koji su rezultat nemarnog, površnog, brzopletog ili lošeg prevoda sa engleskog jezika, a istovremeno bi se omogućila jednoznačnost, tj. dosledna istovetna interpretacija izvornog termina.
4. dosledno koristiti propisanu terminologiju u svim oblicima stručne i naučne komunikacije (na konferencijama, savetovanjima, kongresima, u stručnim i naučnim časopisima, javnim nastupima na medijima), a pogotovo u radu sa mlađim naraštajima, tj. u nastavi na visokoškolskom nivou u odgovarajućim institucijama. Ovo se posebno tiče korišćenja terminologije u stručnim udžbenicima na srednjoškolskom i visokoškolskom nivou, gde su sinonimni termini izrazito nepoželjni.
 5. u programe važnijih konferencija, skupova i savetovanja ekonomske i poslovne tematike uvrstiti i jezičke sekcije koje bi se bavile problemima prevodenja, adaptiranja i usvajanja aktuelnih termina u ekonomskoj nauci i masovnim medijima, na kojima bi lingvisti i ekonomisti mogli da razmenjuju, sučeljavaju i usaglašavaju mišljenja i stavove o važnim jezičkim, prvenstveno terminološkim, pitanjima i problemima. Isto se može primeniti i na naučne i stručne časopise, u kojima bi bila poželjna posebna rubrika namenjena terminologiji određene discipline.
 6. što hitnije pokrenuti proces standardizacije ekonomske terminologije, naročito u oblastima koje prolaze kroz fazu izuzetno brzog razvoja, pa je osim ujednačenja postojeće, neuređene terminologije neophodno spremno reagovati na mnoštvo novih termina koji konstantno prodiru kroz literaturu sa engleskog govornog područja.

Literatura / References

1. Prčić, T. (1996). Adaptacija i standardizacija kompjuterske terminologije iz engleskog jezika kod nas. U: *Standardizacija terminologije* (Nada Vinaver i dr, ur.). Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, 67-74.
2. Prčić, T. (2005). *Engleski u srpskom*. Novi Sad: Zmaj.
3. Silaški, N. (2008). Terminological synonymy - an oxymoron that has become the rule? U: *Jezik struke: teorija i praksa* (Zbornik radova) (Julijana Vučo, Anđelka Ignjačević, Milica Mirić, ur.). Beograd: Univerzitet u Beogradu, 651-662.
4. Silaški, N. (2009). Ka standardizaciji terminologije u oblasti marketinga i menadžmenta. *Ekonomske teme*, XLVII/3: 111-125.
5. Silaški, N. (2012). *Srpski jezik u tranziciji: o anglicizmima u ekonomskom registru*. Beograd: CID Ekonomskog fakulteta.

in the form of removing retrospectively and needlessly added thus duplicated, without too much respect for the original English terms, accompanied by the caution in translation and borrowing of new terms originating from the English language - is the approach which could guarantee a sufficient level of protection from the uncontrolled penetration of English words into the Serbian language, while at the same time enriching the Serbian terminology with new conceptual and lexical items.

Towards the Standardization of Terminology

As the most competent and responsible for the systematization of their scientific field's terminology, economic experts should expend effort and introduce strict criteria for the use of terminology in research papers, at conferences and congresses, as well as at higher education institutions and in printed and electronic media, in order to make the first steps towards the standardization of economic terminology. The stages of the standardization process would include the following (Silaški, 2009, 2012):

1. Founding a body which would agree on the norm according to which to standardize the existing and adopt new terms. Agreement should be reached concerning the fundamental question - whether to insist on internationalizing the terminology or on finding the Serbian equivalents. Such a normative body should consist of the most reputable experts in the field of economics as well as linguists, since standardization is a "multidisciplinary team activity" (Prčić, 1996 : 204).
2. Presenting the principles of word formation at all linguistic levels and explaining in detail the agreed norm. If the aim is the internationalization of terminology, the basics of adopting English terms in accordance with the rules of the Serbian language should be described thoroughly, together with the rules of adapting them at the phonological, orthographic, morphological, syntactic and semantic level.

3. Compiling quality terminological glossaries in different fields of economics (banking, marketing, management, accounting, etc.) with the entries described in detail and the corresponding English terms stated in brackets. In this way, the redundant synonyms would be removed from the terminology, together with the terms resulting from careless, superficial, hasty or poor translation, while at the same time enabling non-synonymity, i.e. the consistent, identical interpretation of a given term.
4. Consistently using the prescribed terminology in all forms of expert and scientific communication (at conferences, symposia, congresses, in scientific and trade journals, public appearances in the media), and especially when working with younger generations, i.e. when teaching at institutions of higher education. This particularly concerns the use of terminology in textbooks at the secondary school level and the higher education level, where the synonymous terms are highly undesirable.
5. Including linguistic sections into the programs of the more important conferences, gatherings and symposia in the field of economics and business, which would address the issue of translating, adapting and adopting the latest terms in the science of economics and the mass media, where linguists and economists could exchange, compare and harmonize their views and opinions on important linguistic (primarily terminological) questions and problems. The same could be applied to the scientific and trade journals where a special section on the terminology of a given discipline would be suitable.
6. Starting the process of standardizing economic terminology as soon as possible, especially in the fields experiencing rapid growth. In addition to harmonizing the existing, non-standardized terminology, it is therefore necessary to react readily to a multitude of new terms which are constantly penetrating Serbian via reference literature from English-speaking countries.